

Pääjohtaja Erkki Liikanen

**Puhe Päijät-Hämeen Puhelin Oyj:n 100-vuotisjuhlassa 17.2.2006
Lahdessa**

Päijät-Hämeen Puhelin on tänään 100 vuoden ikäinen vanha. Suomi taas on ollut itsenäinen 88 vuotta. Näiden vuosien aikana maailma on muuttunut tavattomasti ja Suomi vielä enemmän.

Talouden ja samalla hyvinvoinnin kasvu on ihmiskunnan historiassa vain lyhyt vaihe. Se alkoi vasta 200 vuotta sitten teollisen vallankumouksen jälkeen, ja Suomeen se ehti autonomian Suomen aikana. Siihen saakka väestö ja tuotanto olivat kasvaneet samaa tahtia. Eli keskimääräinen elintaso oli säilynyt entisellään.

Sen jälkeen tuotanto on maailman mittakaavassa kasvanut väestöä enemmän siten, että elintaso on noussut yhdeksänkertaiseksi.

Suomessa talouden ja elintason kasvu alkoi myöhemmin, mutta se on ollut muita nopeampaa. Olemme kuroneet kiinni toisten etumatkan. Tänään Suomi on 15 kehittyneimmän maan joukossa elintasolla mitattuna.

Suomen kansantuotteen määrä on kasvanut yli 20-kertaiseksi. Siitä 1/3 on johtunut työllisten määrän kasvusta. Loput 2/3 on johtunut tuottavuuden kasvusta. Eli aivan ratkaisevaa kuitenkin tässä pitkässä ajanjaksossa on ollut tuotoksen lisääntyminen henkeä kohden.

Suomi oli 1900-luvulla Euroopan nopeimmin kasvava kansantalous. Saavutus perustui kykyymme jalostaa metsiä ja malmeja käyttäen sähköön perustuvaa teknologiaa.

Onnistuimme nousemaan köyhästä maatalousyhteiskunnasta korkean tuottavuuden ja elintason Suomeksi. Tämä näkyy tuottavuustilastoissa. Suomen tuottavuuden kasvuvauhti kiihtyi 1900-luvun alusta aina 1970-luvun alkuun saakka. Tuloksena syntyi teollinen rakenteemme, jossa metsä- ja metalliteollisuus ovat avainasemassa.

Jos katsotaan kehitystä työntekijää kohden, on muistettava, että työaika on supistunut viimeisen sadan vuoden aikana yli kolmanneksen. Työviikko on lyhentynyt 60 tunnista alle 40 tunnin. Mutta silti elintaso henkeä kohden on kasvanut 12-kertaiseksi. Se on ollut mahdollista juuri tuottavuuden kasvun vuoksi. Tuottavuuden kasvu onkin talouden kehityksen ja elintason nousun avain, niin paljon kielteistä kuin sanaan liitetäänkin.

Tuottavuus on kasvanut, kun on investoitu koneisiin ja laitteisiin, maa on pääomaistunut. Monet fyysisesti raskaat työvaiheet tehdään koneellisesti.

Mutta sen lisäksi työvoiman koulutus on noussut rajusti. Ensin luotiin yleinen oppivelvollisuus ja sitten 1970-luvulla peruskoulu. Ammatillinen ja korkeakoulutus on laajentunut. Tämä kaikki on parantanut työvoiman laatua ja tämäkin on lisännyt tuottavuutta.

Matkan aikana on myös keksitty uusia ja parempia tapoja yhdistää työ ja pääoma; on keksitty parempia reseptejä. Ei elintaso siitä nouse, että keitetään enemmän samaa soppaa, vaan siitä, että keksitään ja käytetään parempia reseptejä.

Eikä se ole tarkoittanut hiostamista, vaan parempaa koulutusta ja parempia keinoja organisoida työ, yritykset ja palvelut. Vähemmällä työllä on saatu aikaan enemmän määrää ja parempaa laatua.

Elintaso syntyy tehdystä työstä, mutta sen kasvu tuottavuuden lisäyksestä. Kun tarkastellaan maamme kehitystä pitkällä aikavälillä, Päijät-Hämeen Puhelimen tai maamme itsenäisyyden ajalta, tuottavuuden merkitys oli ylivoimaisen suuri. Sähkö oli siis pitkälle 1970-luvulle tuottavuuden kasvua ylläpitävä voima. Sitten tuottavuuden kasvu hidastui, koska sähkön hyödyntämisen ja teollistamisen edut oli käytetty.

Tieto- ja viestintätekniiikan nopean kehityksen myötä olemme nyt samassa tilanteessa kuin sähkön kanssa 100 vuotta sitten. Tieto- ja viestintäteknologia luo uusia tuotteita, ammatteja ja ennen kaikkea muuttaa toimintatapoja vähintään yhtä paljon kuin sähkö 100 vuotta sitten. Ja jos historia toistaa itseään, 100 vuoden kuluttua vain 30 prosenttia tavaroista ja palveluista on sellaisia, joiden varhaisia versioita me nyt käytämme.

Sähkön hyödyntämiseen perustuneet vallankumoukset tuottivat ihmisille koneita ja laitteita, joilla kyettiin jalostamaan raaka-aineita tehokkaammin kuin pelkällä lihasvoimalla. Uusi tietotekninen vallankumous taas antaa meille välineet käyttää informaatiota tehokkaammin, se lisää "aivojemme kapasiteettia".

Päijät-Hämeen Puhelimen historia kertoo tieto- ja viestintäteknologian vallankumouksesta. Suurimmat muutokset ovat aika läheisessä historiassa. Ajatelkaamme vaikka, että Lahden koko alue automatisoitiin vasta 1968.

Ensimmäinen puhelinkeskus digitalisoitiin vuonna 1982 ja koko alue oli digitalisoitu 10 vuotta sitten. Se oli tavattoman suuri muutos, eikä siitä ole kovin kauan. Ja ensimmäiset GSM-puhelut soitettiin vuonna 1992. Siitäkään ei ole sen enempää aikaa.

Tänään elämme jo konvergenssin maailmassa. Puhetta, tietoa ja videokuvaa voidaan lähettää missä tahansa verkossa mihin tahansa päätelaitteeseen. Päijät-Hämeen Puhelin tarjoaa TV-ohjelmaa puhelinverkkoa ja kaapelia pitkin. Uusilla matkapuhelimilla voidaan katsoa televisiouutisia. Teknologia on murtanut vanhat rajat.

Kun olin tietoyhteiskuntakomissaarina, teimme tähän konvergenssiin perustuvan kokonaisuudistuksen sähköisen viestinnän lainsäädäntöön. Ennen säänneltiin erillisellä lainsäädännöllä kiinteitä verkkoja, matkapuhelintoimintaa tai maanpäällistä ja radio- ja tv-toimintaa. Koska nykyään puhetta, tietoa ja liikkuvaa kuvaa voidaan lähettää kaikkien verkkojen kautta, tältä sääntelyltä putosi pohja pois.

Nykyinen moderni eurooppalainen lainsäädäntö ei aseta mitään teknologiaa toisen edelle, vaan käsittelee niitä neutraalisti. Tarvittavat viranomaistoimet tehdään kilpailulainsäädännön periaatteisiin nojaten. Näin halutaan turvata aito, kuluttajia ja yrityksiä hyödyttävä kilpailu markkina.

Meillä on yhä laajemmin ja paremmin koulutettu väestö ja työvoima. On tärkeää vapauttaa kaikkien luova voima hakemaan parempia ratkaisuja työn ja palvelujen järjestämiseen. Siihen tarvitaan aina hyvää johtamista ja oikeita kannustimia.

Mutta kun hyvä koulutus ja tieto- ja viestintätekniiikan käyttö yhdistetään niin, että yrityksen ja hallinnon sisällä prosesseja yksinkertaistetaan ja portaita vähennetään, yhteydet asiakkaisiin ja kansalaisiin hoidetaan byrokratiaa välttämällä ja hankinnat tehdään tehokkaammin, nousee jokaisen työn tuotos. Tehdään oikeita asioita ja tehdään ne paremmin.

Taloustieteen Nobel-palkinnon saanut Robert Solow sanoi vuonna 1987: Näen tietokoneita kaikkialla paitsi tuottavuustilastossa. Näin olikin pitkään. Mutta ei enää.

Euroopassa tuottavuus kasvoi vuosina 1973 -1995 nopeammin kuin Yhdysvalloissa. Sen jälkeen tilanne muuttui; USA:n tuottavuuskasvu kiihtyi ja Euroopan hidastui. Tänäpä tiedämme enemmän siitä, miksi näin tapahtui. Siihen on vaikuttanut voimakkaasti kaksi talouden alaa: tieto- ja viestintätekninen teollisuus ja tieto- ja viestintätekniiikkaa käyttävät palvelut.

Tieto- ja viestintäteknisessä teollisuudessa on tapahtunut erittäin voimakas tuottavuuden kasvu. Mikroprosessorin kapasiteetti kaksinkertaistuu puolessatoista vuodessa. Eikä nimellishinta nouse. Tämä merkitsee, että reaali hinnat laskevat ja tuottavuus nousee.

Tieto- ja viestintäteknisen teollisuuden osuus koko jalostusarvosta USA:ssa on Eurooppaa suurempi. Tämä selittää osan erosta tuottavuuden kasvussa. Suomessa alan osuus on myös korkea, ja siksi meillä keskimääräiset tuottavuusluvut ovat olleet muuta Eurooppaa paremmat.

Toinen, vielä suurempi selittäjä on palvelujen kehitys. Siihen eivät riittäneet vielä tietokoneet yksin, vaan tarvittiin verkkojen ja Internetin maailma. Kun tietokantoja voitiin jakaa halvalla mistä tahansa käsin, informaatiokustannukset romahtivat. USA:ssa tieto- ja viestintäteknikkaa laajasti käyttävät palvelut, ennen kaikkea vähittäis- ja tukkukauppa, mutta myös rahoituspalvelut ovat nostaneet tuottavuuttaan voimakkaasti. Näin ei Euroopassa ole tapahtunut.

Miten muuttua tilanne? Yksityisten palvelujen osalta vain kilpailu kannustaa yrityksiä innovaatioihin ja tuottavuuden nousuun. Koska USA:n markkinat ovat olleet enemmän kilpaillut, se on pakottanut yritykset ottamaan käyttöön tieto- ja viestintäteknikan mahdollisuudet toimintojensa uudistamiseksi ja tuottavuuden lisäämiseksi.

Näin kilpailun lisääminen meillä vaikuttaa monella tavoin positiivisesti talouteen. Se pakottaa yritykset innovaatioihin ja nostamaan tuottavuuttaan. Se laskee hintoja, tämä lisää reaaliansioita ja kysyntää. Se taas lisää työpaikkoja ja investointeja. Ja näin talous kasvaa.

x x x

Suomi on historiansa aikana ensimmäistä kertaa ikääntymisen haasteen edessä. Sodan jälkeen syntyvyys oli poikkeuksellisen suuri. Naisille syntyi keskimäärin neljä lasta, mikä merkitsi vuosittain 100 000 lasta tai ylikin vuosina 1945 -1950.

Sen jälkeen syntyvyys on laskenut kokonaan toiselle tasolle. Tänään meille syntyy 1.76 lasta naista kohden. Se ei ole alhainen luku eurooppalaisessa vertailussa. Silti jo toissa vuonna Suomi siirtyi tilanteeseen, jossa työiästä poistuva ikäluokka oli pienempi kuin työikään tuleva.

Haasteemme tästä eteenpäin onkin, kuinka jatkaa elintason ja hyvinvoinnin nousua, kun työmarkkinoille tulee vähemmän uusia työntekijöitä kuin työelämästä siirtyy eläkkeelle. Tämä on haaste hyvinvointipalvelujen ja eläkkeiden rahoitukselle.

Eläkeuudistuksella pyritään siihen, että ihmiset jatkaisivat työuraansa pitemmälle. Viimeiset vuodet nostavat eläkettä varhaisempia enemmän. Jos lisäksi työyhteisöissä opitaan arvostamaan enemmän varttuneempien kokemusta ja työt järjestetään heidän tarpeensa huomioon ottaen, on mahdollista, että eläkkeelle siirtymisikä nousee nykyisestä 60 vuodesta. Se olisi tervetullut muutos ja helpottaisi kohtaamaan ikääntymisen haasteen.

Silti pitkällä aikavälillä elintasomme nousu ei voi rakentua työvoiman kasvuun, koska ikäluokat ovat pienentyneet. Vielä enemmän kuin ennen, hyvinvoinnin kasvu riippuu siitä, miten tuottavuus kasvaa. Tarvitaan taas yhä parempia ja älykkäämpiä tapoja järjestää työ, niin yksityisellä kuin julkisellakin puolella. Tieto- ja viestintätekniikka ja sen soveltaminen on siinä tärkein väline. Palaamme taas Päijät-Hämeen Puhelimen avainalueelle.

x x x

Kun Suomessa kilpailu kaupan alalla on lisääntynyt, on sekä tuottavuus parantunut että työpaikat lisääntyneet. Tämä on talouspolitiikan paras yhdistelmä.

Jos kilpailu auttaa yksityisten palvelujen osalta, mitä tehdä julkisella puolella, joka on usein kilpailulta suojassa. Kuitenkin julkisten palvelujen tuottavuuden nostaminen on yhtä polttava välttämättömyys. Ja toisaalta julkiset palvelut ovat erittäin tietointensiivisiä, mikä merkitsee, että niiden digitalisointi mahdollistaa suuren tuottavuuden kasvun ja myös paremmat henkilökohtaiset palvelut.

Meillä on ollut joillakin kentillä edistystä. Veroilmoitusmenettely on modernisoitu. Ilmoitukset prosessoidaan digitaalisesti ja kansalainen saa veroehdotuksen, joka useimmissa tapauksissa hyväksytään. Tässä on menty paljon eteenpäin.

Mutta suuria käyttämättömiä mahdollisuuksia on meillä edelleen monien julkisten palvelujen piirissä. Julkinen hallinto ja palvelut ovat hyvin tietointensiivisiä. Varsinkin terveydenhuollon piirissä on tavattomasti tehtävää. Tarvitaan yhteensopivia järjestelmiä, tarvitaan turvallisia ratkaisuja ja tarvitaan päättäväistä ja sitoutunutta johtoa.

Usein tuottavuuden kasvu julkisella sektorilla kaatuu organisaatioiden sisäiseen vastustukseen tai keskinäiseen kädenvääntöön. Läpimurto tulee vain, jos johdolla on vahva näkemys ja annos lujaa luonnetta. Tuottavuutta ei nosta IT-yksikkö, vaikka sen panosta tarvitaan. Tuottavuus nousee vasta, kun työ ja organisaatio järjestetään uudelleen. Ja sitä ei johto voi delegoida kenellekään.

Historian saatossa tuottavuuden kasvulla on tavaton merkitys. Sodanjälkeisinä vuosina, kun Suomi otti kiinni muita länsimaita, maamme tuottavuus kasvoi 5 prosenttia vuodessa. Silloin kansalaisen elintaso kaksinkertaistui 14 vuodessa. Nyt kun tuottavuus kasvaa 2,5 prosenttia vuodessa, kaksinkertaistuu elintaso 28 vuodessa.

Jos tuottavuus ei kasva lainkaan, merkitsee yhden henkilön tai ryhmän elintason nostaminen sitä, että muiden reaalitytulot vastaavasti laskevat. Sellaisessa maailmassa me elimme 1800-luvun alkuun saakka.

x x x

Suomi oli vuonna 1906 todella köyhä maa. Vain joka viideskymmenes asunto oli sellainen, että siellä oli mukavuuksia, sähkö tai WC sisällä. Tänäpä nämä ovat kaikissa vakituksissa asunnoissa. Kehitys on ollut valtaisa. Mikään historian vaihe ei tunne vastaavaa. Tämä on aina hyvä muistaa.

Miten on käynyt kansanterveyden? Kun Suomi itsenäistyi, imeväiskuolleisuus oli suurta, kaksitoista sadasta lapsesta kuoli synnytykseen. Monien suurten uudistusten, varsinkin neuvolajärjestelmän myötä, imeväiskuolleisuus on käytännössä poistunut kokonaan.

Terveystilanteemme on myös parantunut. Tuberkuloosi ja monet muut taudit on miltei voitettu. Tämä on pidentänyt ihmisten elinikä dramaattisesti. Ihmisen odotettavissa oleva elinikä oli vuonna 1906 reippaasti alle 50 vuoden. Tänäpä se on miehellä yli 75 vuotta ja naisella yli 80 vuoden. Ja kasvaa niin, että vuonna 2030 miesten luku ylittää 80 vuoden ja naisten 85 vuoden.

Kun tänään juhliiva Puhelinyhtiö perustettiin, nuoret perivät vanhempansa työelämään siirtyessään. Tulevaisuudessa on tavallista, eikä tänäänkään enää harvinaista, että lapsi perii vanhempansa eläkkeelle siirtyessään. Mikä muutos! Eliniän kasvu on myönteinen asia. Se muuttaa samalla maata ja maailmaa niin, että politiikalle tulee mielenkiintoisia haasteita.

Parhaat onnittelut juhlivalle Päijät-Hämeen Puhelimelle!